



Az „évszázad üzletének” nevezték az amerikai F-16 és a francia Mirage gépek között hosszú politikai csatározások és botrányok után eldőlt versenyt. A tét nagy volt: milyen géppel lássa el négy NATO-tagállam, Belgium, Dánia, Hollandia és Norvégia légierijét? Képeinken a győztes F-16, és a vesztes Mirage F1-M53

A

z Egyesült Államok gazdasági életének van egy olyan területe, ahol igazán nem kell tartania világhatalmának elvesztésétől. Még a baloldali részrehajlással igazán nem vádolható londoni *Financial Times* is elismeri, hogy az USA a világ fegyverkereskedelmének koronázatlan királya. Számszerűsítve ez a „királyság” annyit jelent, hogy Földünk fegyverkereskedelméből az USA 51

százalékkal részesedik, tehát minden második fegyver a „Made in USA” feliratot viseli — ha egyáltalában feltűntetik a származási országot.

Tavaly 9 milliárdért

Tavaly a fegyverek exportja — a pisztolytól a vadászpilótáig — 9 milliárd dollárt hozott a nagy amerikai hadimonopóliumok konyhájára. Joggal állítható, hogy a hadiipar az autóiipar mellett ma az Egyesült Államok legjövedelmezőbb „gazdasági szektora”. Napjaink történelme bizonyítja, hogy egyelőre nem kell piaci gondokkal szembenéznünk a hadimonopóliumoknak, hiszen az amerikai fegyverek megtalálhatók Nyugat-Európától a Közel-Keletig, Dél-Koreától Angoláig. Az amerikai fegyverbusiness azonban jelentősen átalakult az elmúlt két évtizedben. Míg a hidegháborús ötvenes években az USA főleg Nyugat-Európába szállított fegyvert — gyakran anyagi ellenszolgáltatás nélkül, de politikai célokért —, napjainkban az export iránya megváltozott. Előtérbe került a fegyverszállítások kereskedelmi jellege is.

Az Egyesült Államok 1952-ben még több mint 7 milliárd dollár értékű fegyvert szállított szövetségeseinek térítésmentesen. A tavalyi 9 milliárdos forgalomhoz képest elenyésző az az 500 millió dolláros „fegyverajándék”, amelyet az „amerikai nagybácsi” nagyvonalúan ingyen küldött a világ számos térségébe. Vajon mi az oka ennek a pálfordulásnak?

Petrodollárokért

Mindössze annyi, hogy a jelentős gondokkal küszködő amerikai gazdasági élet számára minden bevétel fontos lett, a hadiipari konszernnek pedig jobban szeretik a készpénzt, mint az államkassza fizetési ígéreteit. (Sokan persze úgy ideologizálják meg a készpénzért való árusítást, hogy így mód nyílik az olajjal rendelkező arab orszá-

gokból visszacsalogatni a petrodollárokat.)

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy az amerikai gazdasági életben a hadiipar olyan jelentőségre tett szert, hogy közvetlenül vagy közvetve millióknak nyújt megélhetést. A termelés visszafogása, de fogalmazhatjuk úgy is, hogy a helyi háborúk, villongások csökkenése tovább szaporítaná az amerikai munkanélküliek jelenleg mintegy 7–8 milliós seregét.

A NATO tagjait az USA természetesen még ma is jócskán ellátja fegyverrel, bár az NSZK, Nagy-Britannia és néhány más ország jelentős hadiipart alakított ki. Tavaly az NSZK 283, Kanada pedig 101 millió dollár értékben vásárolt fegyvert az Egyesült Államoktól, de ma már az amerikai hadiipar legnagyobb kliensei nem a NATO-n belül találhatók.

Az amerikai fegyverek első sorban az olajgazdag arab államokba, valamint Iránba áramlanak. Szaúd-Arábia például 1,4, Irán 1, Kuvait pedig csaknem egymilliárd dolláros megrendelést adott fel tavaly az amerikai hadiiparnak. Mindent összevetve az OPEC-országok öt év alatt több, mint harmincszorosára (!), mintegy 4,5 milliárd dollárra növelték az USA-nak küldött fegyvermegrendeléseik értékét. S ezeknek a megrendeléseknek a legfőbb élvezői a híres-hírhedt óriásvállalatok, mint például az ITT, a General Dynamics, a nagy autógyárak hadirészlegei — hogy csak a legfontosabbakat említsük.

Szemben az enyhüléssel

Az amerikai külpolitika ajándékfegyver-korszaka tehát lezárolóban van, viszont évről évre rekordot dönt a tényleges fegyver- és hadianyag-kivitel. S mindez történik akkor, amikor nemcsak több millió amerikai van állás nélkül, hanem a fejlődő országokban évente sok millióan halnak éhen, az alultápláltak száma pedig csaknem egymilliárdra tehető. Persze ez legkevésbé sem érdekli a zsirc

Fegyverüzlet – bombaiüzlet

A legrágább fegyverek egyike, a repülőgép-anyahajó. A képen látható, Vietnamban hírhedtté vált Midway is alighanem sok tízmillió hasznot hozott gyártóinak

profitokat zsebre vágó és a Pentagon kegyeit élvező fegyveripari óriásokat. Számukra az a kedvező, ha a világ mind több részében keletkezik válsággóc, fegyveres konfliktus. Az évtizedünkben megindult enyhülési folyamat hullámai egyelőre nem érték még el az amerikai hadiipart, amely teljes gőzzel termel és ontja a fegyvert mind az öt kontinensre.

A tavalyi év elejétől kezdve azonban egyre erősödnek azok a hangok az Egyesült Államokban, amelyek erélyes intézkedést követelnek a fegyverárakat megfékezésére. Az ellentábor viszont az ország gazdasági helyzetére és érdekeire hivatkozik, s tegyük hozzá, egyelőre nem is eredménytelenül. A hivatalos álláspont szerint ugyanis ameddig az ország nem lábál ki a jelenlegi recesszióból, s a munkanélküliek száma nem csökken számottevően, a fegyverexport központi visszafogása csak idealisztikus álmom lehet. Érdekes filozófia. Ezek szerint, ha az Egyesült Államokban kedvezőtlen a gazdasági helyzet, senki nem emel sorompót a „gyilkosságüzlet” elé. S vajon mi lesz a helyzet, ha a jelenlegi súlyos gazdasági visszaesést a fellendülés váltja fel? Nem valószínű — mint ahogy ezt az elmúlt két évtized is bizonyította —, hogy a hadikonzernek profitéhsége csökkenni fog, s majd önként csökkentik kivitelüket. A központi adminisztráció és a kongresszus pedig nem valószínű, hogy hathatós intézkedéseket tud és akar tenni ezen a területen. (Nem mellékes persze az sem, hogy a képviselőházban is megtalálható a szélsőséges fegyverlobby, amely a hadiipar érdekeinek megfelelően a 9 milliárdos rekordkivitel további emelését szorgalmazza.)

A józanabb körök nyomására azonban 1975 elején született egy törvény, melynek értelmében a kormány köteles minden 25 millió dollárt meghaladó fegyverüzletet bejelenteni a kongresszusnak (azaz a képviselőháznak), s az húsz napon belül vétőjoggal élhet. A vétő fegyvereknek bevetésére azonban eddig még egyszer sem került sor...

